

ด่วนที่สุด

คชช.

ฉบับ 1657
วันที่ 10 ส.ค. ๒๕๔๓
เวลา ๑๑.๐๐ น.

ที่ มท 0314 (คชช.7)/ ๑5๓๕

คณะกรรมการช่วยเหลือประชาชน

18/๓

กระทรวงมหาดไทย ถนนอัษฎางค์ กท 10200

๕ สิงหาคม 2543

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี	
รับที่	5614
วันที่	๕ ส.ค. 2543
เวลา	๑.๒๐ น.

เรื่อง การแก้ไขปัญหาคงสมัชชาคนจนตามมาตรการระยะยาว

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

อ้างถึง หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร 0205/9383 ลงวันที่ 1 สิงหาคม 2543

สิ่งที่ส่งมาด้วย คำชี้แจงเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาคงสมัชชาคนจนตามมาตรการระยะยาว จำนวน 100 ชุด

ตามที่ คณะรัฐมนตรี ได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2543 และสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ได้มีหนังสือแจ้งยืนยันมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาคงสมัชชาคนจนที่ชื่อ "สมัชชาคนจน" ตามข้อเสนอของคณะกรรมการกลางเพื่อแก้ไขปัญหาคงสมัชชาคนจน ทั้ง 16 กรณีปัญหา นั้น

รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ฝ่ายการเมือง (นายอำนาจ ปะติเส) ได้ประสานงานกับ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องพิจารณาข้อเสนอมาตรการระยะยาวของคณะกรรมการกลางเพื่อแก้ไขปัญหาคงสมัชชาคนจนเกี่ยวกับกลุ่มปัญหาเชื่อน กลุ่มปัญหาป่าไม้ที่ดิน เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2543 ณ ห้องประชุม สีเทา อาคาร 44 ทำเนียบรัฐบาล และที่ประชุมเห็นชอบให้นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณา ดังรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

๐๗๓๓
๐๗๓๓
๐๗๓๓
(นายชวน หลีกภัย)
นายกรัฐมนตรี

ขอแสดงความนับถือ

(นายบัญญัติ บรรทัดฐาน)

รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
ประธานคณะกรรมการช่วยเหลือประชาชน

กรมการปกครอง

สำนักประสานงานมวลชน (ส่วนความมั่นคง)

โทร. 241-5908-9

โทรสาร 241-5909

กราบเรียน นรม.
คุณเพื่อคนยากจน
ไม่ตกอยู่ใต้อาณัติของ
ในวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๓
ในนาม

คำชี้แจงคณะรัฐมนตรี
เรื่อง ข้อเสนอเกี่ยวกับมาตรการระยะยาวในการแก้ไขปัญหากลุ่มเขื่อน
ของคณะกรรมการกลางเพื่อแก้ไขปัญหากลุ่มเขื่อน

1. สรุปความเป็นมาของเรื่องที่เสนอคณะรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาข้อเสนอของคณะกรรมการกลางเพื่อแก้ไขปัญหากลุ่มเขื่อนและมีมติแล้ว เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2543 ซึ่งเป็นการตอบสนองการแก้ไขปัญหากลุ่มเขื่อนในระยะเร่งด่วนเกี่ยวกับปัญหาเขื่อน อย่างไรก็ตามคณะกรรมการกลางได้เสนอแนะมาตรการระยะยาวในการแก้ไขปัญหากลุ่มเขื่อน จึงได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา

2. ข้อเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา

1. การศึกษาผลกระทบต้องให้ความสำคัญกับการประเมินผลกระทบด้านสังคมมากกว่าเดิม และการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมต้องทำควบคู่ไปกับการศึกษาความเหมาะสมของโครงการ โดยให้มีหน่วยงานกลางเป็นผู้ว่าจ้างและได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างเพียงพอ หน่วยงานกลางทำหน้าที่กำกับการศึกษา โดยมีตัวแทนชาวบ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน เข้าร่วมเป็นกรรมการ
2. การประเมินและชดเชยผลกระทบต้องครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และคำนึงถึงการใช้ประโยชน์จริงเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งความสูญเสียทางเศรษฐกิจ รายได้และทรัพยากรที่เป็นฐานชีวิตของชุมชนที่เกิดขึ้นในขณะนั้นและในอนาคต
3. ปรับปรุงคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ โดยให้ตัวแทนฝ่ายต่างๆ ของสังคมทำหน้าที่ในการพิจารณาอนุมัติรายงานการประเมินผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมก่อนการตัดสินใจดำเนินโครงการและทำหน้าที่เป็นผู้จัดการเกี่ยวกับการชดเชยผลกระทบ
4. แก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงและครอบคลุมปัญหาสิ่งแวดล้อมที่รอบด้านมากยิ่งขึ้น รวมถึงการปฏิรูปกฎหมาย และระเบียบเกี่ยวกับการชดเชยผลกระทบ
5. จัดตั้งและพัฒนาองค์กรบริหารและจัดการลุ่มน้ำ (คณะกรรมการลุ่มน้ำ) ในลักษณะพหุภาคีที่มีตัวแทนส่วนราชการ องค์กรชุมชนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน และผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งในระดับลุ่มน้ำใหญ่ จนถึงลุ่มน้ำขนาดเล็ก โดยเริ่มในลุ่มน้ำที่มีปัญหาก่อน
6. มีการวางแผนการจัดการลุ่มน้ำ ทั้งในลุ่มน้ำขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ โดยมีคณะกรรมการแบบพหุภาคี เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการให้แล้วเสร็จทั่วประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการช่วยเหลือประชาชน ได้เชิญส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้แทนจาก สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน กรมชลประทาน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี กรมที่ดิน กรมป่าไม้ ประชุมหารือเพื่อพิจารณาข้อเสนองของ คณะกรรมการกลางฯ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2543 ณ ห้องประชุมสีเทา ตึก 44 ทำเนียบรัฐบาล ที่ประชุมมีความเห็น ตามเอกสารแนบ

បទប្បញ្ញត្តិ

**ข้อเสนอมาตรการระยะยาวกลุ่มปัญหาเงื่อนไข
ของคณะกรรมการกลางเพื่อแก้ไขปัญหาของสมาชิกคนจน**

ข้อเสนอมาตรการระยะยาวของคณะกรรมการกลาง ฯ (6 เรื่อง)	ความเห็นของหน่วยงาน
1. การศึกษาผลกระทบต้องให้ความสำคัญกับการประเมินผลกระทบด้านสังคมมากกว่าเดิม และการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมต้องทำควบคู่ไปกับการศึกษาความเหมาะสมของโครงการ โดยให้มีหน่วยงานกลางเป็นผู้ว่าจ้างและได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างเพียงพอ หน่วยงานกลางทำหน้าที่กำกับการศึกษา โดยมีตัวแทนชาวบ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน เข้าร่วมเป็นกรรมการ	เห็นด้วยในการศึกษาผลกระทบ ต้องให้ความสำคัญกับการประเมินผลกระทบด้านสังคมมากกว่าเดิม โดยให้หน่วยงานเจ้าของโครงการเป็นผู้ว่าจ้างและได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ในการศึกษาให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในขั้นตอนตามวิธีการและกระบวนการเรื่องประเด็นการศึกษาผลกระทบกรณีเงื่อนไขที่ยังไม่ได้ก่อสร้างตามที่คณะกรรมการกลางฯ เสนอ
2. การประเมินและชดเชยผลกระทบต้องครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และคำนึงถึงการใช้ประโยชน์จริงเป็นสำคัญ ทั้งความสูญเสียทางเศรษฐกิจ รายได้และทรัพยากรที่เป็นฐานชีวิตของ ชุมชนที่เกิดขึ้นในขณะนั้นและในอนาคต	(1) เห็นด้วยให้การประเมินและชดเชยผลกระทบต้องครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และคำนึงถึงการใช้ประโยชน์จริงเป็นสำคัญ (2) สำหรับการชดเชยผลกระทบความสูญเสียทางเศรษฐกิจ รายได้ และทรัพยากรที่เป็นฐานชีวิตของชุมชนที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้เป็นไปตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 อย่างไรก็ตามหากราษฎรไม่เห็นด้วยกับการจ่ายค่าชดเชยดังกล่าว ก็สามารถดำเนินการร้องเรียนได้ โดยใช้กระบวนการของศาลปกครอง
3. ปรับปรุงคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ โดยให้ตัวแทนฝ่ายต่าง ๆ ของสังคมทำหน้าที่ในการพิจารณานุมัติรายงานการประเมินผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ก่อนการตัดสินใจดำเนินโครงการ และทำหน้าที่เป็นผู้จัดการเกี่ยวกับการชดเชยผลกระทบ	(1) ในการปรับปรุงองค์ประกอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 กำหนดให้มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจำนวน 8 คน และในจำนวนนี้มีผู้แทนภาคเอกชนร่วมอยู่ด้วย จำนวน 4 คน ซึ่งตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมฯ ได้ให้อำนาจให้เอกชนร่วมอยู่ในคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอยู่แล้ว และคณะกรรมการฯ จะครบวาระในปี 2544 ก็สามารถทดแทนและแต่งตั้งใหม่ได้ (2) ส่วนการขอให้ปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ให้เป็นผู้จัดการเกี่ยวกับการชดเชย เนื่องจากได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบดำเนินการใน

ข้อเสนอมาตรการระยะยาวของคณะกรรมการกลาง ฯ (6 เรื่อง)	ความเห็นของหน่วยงาน
	เรื่องดังกล่าวแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการ
4. แก้อัศจรรย์ราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงและครอบคลุมปัญหาสิ่งแวดล้อมที่รอบด้านมากยิ่งขึ้น รวมถึงการปฏิรูปกฎหมาย และระเบียบเกี่ยวกับการขุดเซยมลกระทบ	เห็นชอบด้วยกับข้อเสนอให้แก้ไข พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 และขณะนี้กระทรวงวิทยาศาสตร์ ฯ ได้เริ่มดำเนินการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อปรับปรุงแก้ไข พ.ร.บ. ดังกล่าว คาดว่าจะดำเนินการได้แล้วเสร็จ ในสิ้นปี 2543 นี้ และจะจัดทำพระราชบัญญัติเพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป
5. จัดตั้งและพัฒนาองค์กรบริหารและจัดการลุ่มน้ำ (คณะกรรมการลุ่มน้ำ) ในลักษณะพหุภาคีที่มีตัวแทนส่วนราชการ องค์กรชุมชนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชนและผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งในระดับลุ่มน้ำขนาดใหญ่จนถึงลุ่มน้ำขนาดเล็ก โดยเริ่มในลุ่มน้ำที่มีปัญหาก่อน	เห็นด้วยกับข้อเสนอให้จัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำในลักษณะพหุภาคี และขณะนี้ได้เริ่มดำเนินการในลุ่มน้ำที่มีปัญหาแล้ว เช่น ลุ่มน้ำปิง ลุ่มน้ำมูลตอนบน และลุ่มน้ำป่าสัก
6. มีการวางแผนการจัดการลุ่มน้ำทั้งในลุ่มน้ำขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ โดยมีคณะกรรมการแบบพหุภาคีเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการให้แล้วเสร็จทั่วประเทศ	เห็นด้วยกับข้อเสนอให้มีการวางแผนการจัดการลุ่มน้ำ ซึ่งขณะนี้ได้กำหนดเป็นแผนงานให้มีการจัดทำแผนแม่บทหลังจากที่ได้จัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำแล้ว

คำชี้แจงคณะรัฐมนตรี

เรื่อง ข้อเสนอเกี่ยวกับมาตรการระยะยาวในการแก้ไขปัญหาลำไยและที่ดิน
ของคณะกรรมการกลางเพื่อแก้ไขปัญหาลำไยของสมาชิกคนจน

1. สรุปความเป็นมาเรื่องที่เสนอคณะรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาข้อเสนอของคณะกรรมการกลางเพื่อแก้ไขปัญหาลำไยของสมาชิกคนจน และมีมติแล้ว เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2543 ซึ่งเป็นการตอบสนองการแก้ไขปัญหาลำไยในระยะเร่งด่วนเกี่ยวกับลำไยและที่ดิน อย่างไรก็ตามคณะกรรมการกลางฯ ได้เสนอแนะมาตรการระยะยาวในการแก้ไขปัญหาลำไยด้วย จึงได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา

2. ข้อเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา

2.1 ให้รัฐบาลทบทวนมติ ครม. วันที่ 30 มิถุนายน 2541 และใช้แนวทางที่ชาวบ้านมีส่วนร่วม กันแนวเขตที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชาวบ้านออกจากเขตป่าฯ โดยดำเนินการตามมติ ครม.เดิม ที่เป็นหลักเกณฑ์ร่วมระหว่างฝ่ายราชการกับชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาลำไยและที่ดิน

2.2 ให้รัฐบาลทบทวนแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ ทั้ง 4 ฉบับ คือ

2.2.1 พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ. 2484

2.2.2 พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

2.2.3 พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

2.2.4 พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในเรื่องการรับรองสิทธิชุมชน การให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ

3. ความเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการช่วยเหลือประชาชน ได้เชิญส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้แทนจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน กรมชลประทาน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี กรมที่ดิน กรมป่าไม้ ประชุมหารือเพื่อพิจารณาข้อเสนอของคณะกรรมการกลางฯ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2543 ณ ห้องประชุมสีเทา ตึก 44 ทำเนียบรัฐบาล ที่ประชุมมีความเห็นตามเอกสารแนบ

จึงเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา

**ข้อเสนอมาตรการระยะยาวกลุ่มปัญหาป่าไม้และที่ดิน
ของคณะกรรมการกลางเพื่อแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจน**

ข้อเสนอแนะมาตรการระยะยาว ของคณะกรรมการกลาง ฯ	ความเห็นของหน่วยงาน
1. ให้รัฐบาลทบทวนมติ ครม. 30 มิถุนายน 2541 และใช้แนวทางที่ยอมรับให้คนอยู่กับป่า กันแนวเขตที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชาวบ้านออกจากเขตป่าฯ โดยดำเนินการตามมติ ครม. เดิมที่เคยใช้ในการ แก้ไขปัญหาทั้ง 4 กรณี ซึ่งชาวบ้านมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหา	1. ไม่เห็นชอบต่อการทบทวนมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 และข้อเสนออื่นๆ เพราะ การดำเนินงานตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 น่าจะอำนวยความสะดวกในการแก้ไขปัญหาป่าไม้และปัญหาที่ดินทั้งในส่วนของประเทศชาติและราษฎร ได้อย่างกว้างขวางเท่าเทียมกันทั่วประเทศ และถูกต้องเหมาะสมตามหลักการจัดการป่าไม้และที่ดินในเชิงอนุรักษ์โดยไม่เลือกปฏิบัติว่าเป็นการตอบสนองเฉพาะกลุ่มผู้เรียกร้องหรือราษฎรอื่นๆ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเข้าไปสำรวจโดยตรง และให้ราษฎรผู้เข้าครอบครองที่ดินมีส่วนร่วมในการพิสูจน์สิทธิของตนโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ กรณีราษฎรอยู่มาก่อนประกาศเป็นพื้นที่ป่าไม้ ทางราชการก็ควรให้ความช่วยเหลือให้ยู่ต่อไป หรือแม้ว่าอยู่ภายหลังการประกาศเป็นพื้นที่ป่าไม้ก็จะมีจัดการอย่างเหมาะสม โดยราษฎรผู้นั้นจะยังคงได้รับการพิจารณาช่วยเหลือจากทางราชการเช่นกัน
2. ให้รัฐบาลทบทวนแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในเรื่องการรับรองถึงสิทธิชุมชน การให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการดูแลรักษา การใช้ประโยชน์	2. ความเห็นของกรมป่าไม้ ไม่จำเป็นต้องให้ความเห็นชอบต่อข้อเสนอ เพราะ 2.1 เป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐบาลใดก็ตามรวมทั้งรัฐสภา ซึ่งมีหน้าที่ในด้านนิติบัญญัติที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ 2.2 รัฐบาลนี้ได้ดำเนินการแล้วโดยอนุมัติร่าง พ.ร.บ.ป่าชุมชนที่กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอ ขณะนี้อยู่ในกระบวนการของรัฐสภา

บันทึกข้อความ

สำนักงานเลขานุการ คชช.
กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
เลขรับ 198
วันที่ ๖ กย 43
เวลา 11.10 น.

25/41

ส่วนราชการ คณะกรรมการกลางฯ โทร. ๓๒๔-๑๒๔๒
ที่ มท.๐๓๑๔(คชช.๓)/พิเศษ 4 วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๔๓
เรื่อง รายงานสรุปมติคณะกรรมการกลางเพื่อแก้ไขปัญหาของสมาชิกคนจน

เรียน ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย/ประธานคณะกรรมการช่วยเหลือประชาชน (คชช.)

๑. เรื่องเดิม

ฯพณฯ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (นายบัญญัติ บรรทัดฐาน)
ในฐานะประธานคณะกรรมการช่วยเหลือประชาชน(คชช.) ได้มีคำสั่งคณะกรรมการช่วยเหลือประชาชน
ที่ ๗/๒๕๔๓ ลงวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๔๓ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกลางเพื่อแก้ไขปัญหาของสมาชิก
คนจน

คณะกรรมการกลางฯ มีอำนาจหน้าที่สรุปสาเหตุความเป็นมาของปัญหา กรณีเขียนปากมุล
เขียนสิรินธร เขียนลำคันทู เขียนห้วยละห้า ฝ่ายราชโศล ฝ่ายห้วยนา โครงการอ่างเก็บน้ำโป่งขุนเพชร เขียนลำ
โตมใหญ่ อุทยานแห่งชาติผาแต้ม อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงภูโหล่น ป่าสงวนแห่ง
ชาติป่าภูลังกา ที่สาธารณประโยชน์บ้านวังใหม่ ที่สาธารณประโยชน์บ้านตุงสูง โครงการป่ากุดชมภูทับที่ดิน
ทำกิน โครงการพัฒนาด่านช่องเม็ก รวมทั้งวินิจฉัยและเสนอความเห็นในการแก้ไขปัญหาคือรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงมหาดไทยในฐานะประธานคณะกรรมการช่วยเหลือประชาชน หรือในฐานะที่นายกรัฐมนตรีมอบ
หมายเพื่อให้มีการสั่งการในการแก้ไขปัญห (ตามเอกสารหมายเลข ๑)

๒. ข้อมูลและข้อเท็จจริง

คณะกรรมการกลางฯ ได้กำหนดกรอบการทำงาน โดยตั้งคณะทำงานเพื่อสรุปสาเหตุ
ความเป็นมาของปัญหา วินิจฉัยและเสนอความเห็นการแก้ปัญหาขึ้น ๓ ชุด คือ คณะทำงานกรณีเขียน
ปากมุล คณะทำงานกรณี ๑๖ กรณีปัญหาสมาชิกคนจน และคณะทำงานเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญห
ระยะยาว คณะทำงานฯ ทั้ง ๓ ชุด ได้รวบรวมข้อมูลโดยการดูพื้นที่ปัญหา รับฟังการชี้แจงจากฝ่ายต่างๆ

เอกสารที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่างๆ ตลอดจนความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ และแยกพิจารณาปัญหาและแนวทางแก้ไขเป็น ๓ ระยะคือ ปัญหาเร่งด่วนที่ควรเร่งสั่งการ ปัญหาระยะสั้น และมาตรการระยะยาว

คณะกรรมการกลางฯ ได้เริ่มทำงานโดยประชุมครั้งแรกในวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๔๓ และขอขยายเวลาทำงานจาก ๑๕ วัน เป็นเวลา ๓๐ วัน สิ้นสุดอายุการทำงานในวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๔๓ คณะกรรมการกลางได้สรุปประเด็นปัญหาและข้อเรียกร้องของสมาชิกคนจนดังนี้

กรณีปัญหาทั้งหมดมีจำนวน ๑๖ กรณี แบ่งได้เป็น ๒ กลุ่มคือ กลุ่มปัญหาเขื่อน และกลุ่มปัญหาป่าไม้-ที่ดิน

๑.กลุ่มปัญหาเขื่อน แบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ

๑.๑ กรณีเขื่อนที่สร้างแล้ว มีจำนวน ๕ เขื่อน ข้อเรียกร้องโดยรวม คือ ค่าชดเชยพื้นที่น้ำท่วมซึ่งได้เคยมีการอนุมัติในหลักการโดยมติกรมที่ผ่านมาแล้ว และค่าชดเชยจากการสูญเสียฐานทรัพยากรของชุมชน ป่าบุ่ง-ป่าทาม การทำประมงลุ่มน้ำ ข้อเรียกร้องให้เปิดประตูระบายน้ำเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศลุ่มน้ำที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน และข้อเรียกร้องระงับการใช้เขื่อนพร้อมกับให้มีการศึกษาผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและทางสังคมหลังโครงการ(Post Project EIA, SIA) เพื่อประเมินความคุ้มค่าในการเปิดใช้เขื่อนต่อไป

๑.๒ กรณีเขื่อนที่ยังไม่สร้าง มีจำนวน ๓ เขื่อน ข้อเรียกร้องโดยรวมคือ ให้ระงับการดำเนินการโครงการทั้งหมดและศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม(EIA,SIA) เพื่อประเมินความคุ้มค่าของโครงการโดยรวมต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมและสังคมที่ได้จากการศึกษาด้วย มีข้อเรียกร้องให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร และยุติการโฆษณาชวนเชื่อ

๒.กลุ่มปัญหาป่าไม้-ที่ดิน

กลุ่มปัญหาป่าไม้-ที่ดิน มีจำนวนทั้งหมด ๔ กรณี แบ่งได้เป็น ๓ ประเภทคือ

๒.๑ กรณีปัญหาป่าสงวนฯ และป่าอนุรักษ์ทับที่ทำกิน มีจำนวน ๔ กรณี เป็นปัญหาที่ชาวบ้านร้องเรียนว่า การประกาศป่าสงวนแห่งชาติและอุทยานแห่งชาติทับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีความสืบเนื่องยาวนานมาหลายรัฐบาล เคยมีมติกรม.เดิมที่ให้มีการระงับการพิสูจน์สิทธิการครอบครองและการใช้ประโยชน์ โดยมีคณะกรรมการร่วมระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ตัวแทนชาวบ้าน นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชน แต่กระบวนการดังกล่าวได้ยุติลงเมื่อมีมติกรม. ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๑

๒.๒ กรณีที่สาธารณประโยชน์ มีจำนวน ๒ กรณี ปัญหาและข้อเรียกร้องคือ ชาวบ้านเข้าไปอยู่อาศัยและทำกินในที่ดินสาธารณประโยชน์ และต้องการให้ดำเนินการเพิกถอนสภาพ

๒.๓ กรณีปัญหาโครงการพัฒนาของรัฐ มีจำนวน ๑ กรณี คือ ปัญหาโครงการพัฒนาด่านช่องเม็ก ปัญหาและข้อเรียกร้องคือ ชาวบ้านขออาศัยและทำกินอยู่ในที่ดินเดิม และกันพื้นที่การครอบครองใช้ประโยชน์ออกจากพื้นที่โครงการ

๓. ความเห็นและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการกลางฯ

๓.๑ ปัญหาเร่งด่วนที่ควรเร่งสั่งการ

๓.๑.๑ กรณีปัญหาเร่งด่วน รัฐบาลควรสั่งการให้ยุติการจับกุมชาวบ้าน หรือผู้นำในการชุมนุม และให้ยุติการกระทำใดๆ ของทั้ง ๒ ฝ่ายอันเป็นการยั่วยุให้เกิดบรรยากาศไม่สร้างสรรค์ กลุ่มเขียน ๔ กรณี และกรณีกลุ่มปัญหาป่าไม้-ที่ดิน ๔ กรณี (ตามรายละเอียดแต่ละกรณีในเอกสารหมายเลข ๒)

๓.๑.๒ กรณีปัญหาเขื่อนปากมูล ให้รัฐบาลสั่งการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ทดลองเปิดประตูระบายน้ำทั้ง ๘ บานเป็นระยะเวลา ๔ เดือน ในช่วงเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงการอพยพและแพร่พันธุ์วางไข่ของปลา และตั้งคณะกรรมการทดลองเปิดประตูระบายน้ำกรณีเขื่อนปากมูลเพื่อประเมินผลกระทบในภาพรวมของการเปิดเขื่อน และนำเสนอให้รัฐบาลดำเนินการต่อไป

๓.๑.๓ กรณีฝ่ายราชินีไซล ให้รัฐบาลสั่งการเปิดประตูระบายน้ำทั้ง ๘ บานไปก่อน เพื่อบรรเทาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสังคมเฉพาะหน้า และดำเนินการพิสูจน์สิทธิการครอบครองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

๓.๒ ปัญหาระยะสั้น : กรณีปัญหา ๑๖ กรณีปัญหาสมัชชาคนจน

๓.๒.๑ กรณีเขื่อนสร้างแล้ว

๓.๒.๑.๑ เขื่อนปากมูล

-ให้รัฐบาลตั้งคณะกรรมการคณะทำงานแบบพหุภาคีขึ้นมาศึกษาและจัดทำแผนฟื้นฟูสภาพความเป็นอยู่และฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนตามแนวทางที่เสนอในมาตรการระยะยาว และตั้งคณะทำงานเพื่อสื่อสารกับสังคมระหว่างที่ดำเนินการตามมาตรการทั้งระยะสั้นและระยะยาว

๓.๒.๑.๒ ฝ่ายราชินีไซล

-การตัดสินใจในการดำเนินการใดๆ ของฝ่ายราชินีไซลในอนาคต ให้รอผลการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและทางสังคมของสถาบันการศึกษาที่กำลังดำเนินการอยู่เพื่อประกอบการพิจารณาการใช้ประโยชน์ของฝ่ายราชินีไซลในระยะยาว โดยให้มีการพิจารณา

มูลค่าสิ่งแวดล้อมและสังคมเข้าเป็นต้นทุนของโครงการ และกระบวนการพิจารณาต้อง
ตั้งคณะกรรมการพหุภาคีที่มีฝ่ายต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วม

๓.๒.๑.๓ เชื้อบนสิรินธร

- เพื่อเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อน รัฐบาลควรจ่ายค่าชดเชยให้แก่ชาวบ้านเป็นการเฉพาะกรณี โดยไม่ให้มีผลผูกพันกรณีอื่นๆ
- กรณีบ้านโนนจันทร์เก่า ให้สั่งการเพื่อดำเนินการตรวจสอบการใช้ประโยชน์จากพื้นที่หากไม่ได้ใช้ประโยชน์ในกิจการของกฟผ. ควรพิจารณาคืนแก่ชาวบ้านตามข้อเรียกร้อง โดยจังหวัดอุบลราชธานีเป็นผู้ประสานงาน

๓.๒.๑.๔ เชื้อบนลำคันฉู

- ให้รัฐบาลสั่งการเพื่อให้ดำเนินการจัดทำการศึกษาประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสังคมหลังโครงการ(Post Project EIA) หากพบว่ามีผลกระทบเกิดขึ้นจริง ต้องมีมาตรการในการฟื้นฟูสภาพวิถีชีวิตและชุมชนให้ชาวบ้านสามารถดำรงชีพได้ใกล้เคียงกับสภาพเดิมหรือใช้แนวทางตามมติกรม. ๒๒ เมษายน ๒๕๔๐
- ให้รัฐบาลพิจารณาจัดทำระบบชลประทานให้กับประชาชนตามข้อเรียกร้อง
- กรณีเขื่อนร้าวให้ตั้งคณะกรรมการกลางที่เป็นที่ยอมรับของทั้ง ๒ ฝ่ายเพื่อตรวจสอบความมั่นคงของเขื่อน และให้ประกันความเสียหายหากเกิดเขื่อนพัง
- กรณีปัญหาค่าชดเชยให้รัฐบาลดำเนินการชดเชยผลกระทบแก่ชาวบ้าน ๒ รายให้แล้วเสร็จ

๓.๒.๑.๕ เชื้อบนห้วยละหัว

- เพื่อให้เป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่าย ให้สั่งการเพื่อดำเนินการพิสูจน์สิทธิและความเสียหายโดยคณะกรรมการระดับจังหวัด และให้ตั้งตัวแทนสมาชิกคนจนมีส่วนร่วมในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง หากพบว่า พื้นที่เสียหายก็ให้ดำเนินการจ่ายค่าชดเชยตามสภาพที่เป็นจริง

๓.๒.๒ กรณีเขื่อนยังไม่ได้สร้าง

๓.๒.๒.๑ เชื้อบนโป่งขุนเพชร

- ให้รัฐบาลสั่งการกรมชลประทานระงับการดำเนินการใดๆ ไว้ก่อน แล้วให้รัฐบาลจัดงบ

ประมาณให้คณะกรรมการติดตามมติคณะรัฐมนตรี ๒๙ เมษายน ๒๕๔๐ กรณีเขื่อนยังไม่ได้สร้าง(รศ.ดร.วรวิทย์ เจริญเลิศ เป็นประธาน) เพื่อให้มีการศึกษาด้านความเหมาะสมของโครงการ ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสังคม (EIA,SIA) และจัดรับฟังความคิดเห็น

๓.๒.๒.๒ เขื่อนลำโดมใหญ่

-ให้รัฐบาลสั่งการกรมชลประทานระงับการดำเนินการใดๆ ไว้ก่อน โดยเฉพาะให้ระงับการใช้งบประมาณเพื่อการออกแบบเชิงวิศวกรรมโครงการฯ ฯลฯ และให้รัฐบาลจัดหางบประมาณให้คณะกรรมการติดตามมติคณะรัฐมนตรี ๒๙ เมษายน ๒๕๔๐ กรณีเขื่อนยังไม่ได้สร้าง (รศ.ดร.วรวิทย์ เจริญเลิศ เป็นประธาน) เพื่อให้มีการศึกษาด้านความเหมาะสมของโครงการ ศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสังคม(EIA,SIA) และจัดรับฟังความคิดเห็น

๓.๒.๒.๓ ฝ่ายห้วยนา

-ให้รัฐบาลสั่งการให้กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน(พพ.) ระงับการดำเนินการใดๆ ทั้งหมด แล้วให้มีการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและผลกระทบด้านสังคม (EIA,SIA) รวมทั้งตรวจสอบทรัพย์สินของราษฎรที่คาดว่าจะเสียหายจากการสร้างเขื่อน โดยให้หน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่ใช่เจ้าของโครงการเป็นผู้จัดทำหรือว่าจ้างให้มีการศึกษา และให้ชาวบ้านและองค์กรเอกชน ร่วมกำหนดกรอบและกำกับการศึกษาฯ

๓.๒.๓ กรณีปัญหาป่าสงวนฯ และป่าอนุรักษ์ที่ทำกิน

๓.๒.๓.๑ กรณีปัญหาป่าสงวนแห่งชาติดงภูโหล่น กรณีปัญหาอุทยานแห่งชาติภูผาแต้ม กรณีปัญหาป่าสงวนแห่งชาติดงหินกองและอุทยานแห่งชาติมอญ และกรณีปัญหาป่าสงวนแห่งชาติป่าหลังภู

-ให้รัฐบาลทบทวนมติครม. ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๑ และใช้แนวทางที่ขอรับการมีส่วนร่วม กันแนวเขตที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชาวบ้านออกจากเข่งป่าฯ โดยดำเนินการต่อเนื่องตามมติครม.เดิมที่ใช้หลักเกณฑ์ร่วมกันระหว่างฝ่ายราชการกับชาวบ้านในการแก้ไขปัญหทั้ง ๔ กรณี

๓.๒.๓.๒ กรณีปัญหาป่าดงพญา

-ให้รัฐบาลสั่งการตั้งคณะทำงานร่วมระหว่างราชการกับตัวแทนชาวบ้านในสัดส่วนที่เท่ากันเพื่อดำเนินการต่อไป

๑. กันแนวเขตป่าชุมชนออกจากที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกินของชาวบ้าน

๒. หากพื้นที่ทำกินของชาวบ้านแปลงใดที่มีเอกสารสิทธิตามประมวล

กฎหมายที่ดินให้คงสิทธินั้นไว้ตามกฎหมาย

๓. หากที่ดินแปลงใดมีการครอบครองทำประโยชน์และไม่มีเอกสารสิทธิ

ตามประมวลกฎหมายที่ดิน แต่อยู่ในเกณฑ์ที่จะออก ส.ป.ก. ๔-๐๑

ได้ ให้เร่งดำเนินการออก ส.ป.ก. ๔-๐๑

๓.๒.๔ กรณีปัญหาที่ดินสาธารณะประโยชน์

๓.๒.๔.๑ กรณีปัญหาที่ดินสาธารณะบ้านตุงสูง

-คณะกรรมการกลางฯ เห็นว่า ต้องพิจารณาช่วยเหลือตามสภาพปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นจริง ให้ยุติการดำเนินคดีชาวบ้านทั้งหมด และให้ชาวบ้านอยู่อาศัยในบริเวณเดิมโดยห้ามการบุกรุกเพิ่มเติม และอนุมัติจัดตั้งให้เป็นหมู่บ้านตามกฎหมาย จัดหาสาธารณูปโภคให้ตามสภาพหมู่บ้านทั่วไป

๓.๒.๔.๒ กรณีปัญหาที่ดินสาธารณะบ้านวังใหม่

-คณะกรรมการกลางฯ เห็นว่า เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย จังหวัดควรประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสงใหญ่ และตัวแทนชาวบ้านให้มีการพิจารณาสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงนี้อีกครั้ง

๓.๒.๕ กรณีปัญหาโครงการพัฒนาของรัฐ

กรณีปัญหาโครงการพัฒนาด้านช่องเม็กควรดำเนินการดังนี้

● กรณีชุมชนช่องเม็ก

- ให้คณะกรรมการระดับจังหวัดเป็นผู้พิจารณาตามข้อเรียกร้อง โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ที่ดินและการวางแผนโครงการพัฒนาด้านช่องเม็ก
- ในระหว่างที่มีการดำเนินการสอบสวนการครอบครองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ควรให้ชาวบ้านอาศัยอยู่ในที่ดินเดิมไปก่อน

● กรณีบ้านเหล้าอินทร์แปลง

-ให้ดำเนินการต่อจากเดิมที่ได้มีกระบวนการระหว่างตัวแทนชาวบ้านกับทางราชการเพื่อ
กันพื้นที่บ้านเหล้าอินทร์แปลงออกจากโครงการพัฒนาด้านช่องเม็ก โดยให้หน่วยงาน
ราชการที่รับผิดชอบเร่งรัดในการปฏิบัติ โดยใช้หลักการให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วม

๒.๓ มาตรการระยะยาว

๒.๓.๑ กรณีปัญหากลุ่มเชื้อน

๑.การศึกษาผลกระทบต้องให้ความสำคัญกับการประเมินผลกระทบด้านสังคมมากกว่า
สิ่งแวดล้อม และการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ต้องทำควบคู่ไปกับการศึกษาความเหมาะสมของโครง
สร้าง โดยให้มีหน่วยงานกลางเป็นผู้ว่าจ้างและได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างเพียงพอ หน่วย
งานกลางทำหน้าที่กำกับการศึกษา โดยมีตัวแทนชาวบ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน เข้าร่วมเป็นกรรมการ

๒.การประเมินและชดเชยผลกระทบ ต้องครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และคำนึง
ถึงการใช้อย่างจริงจังเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งความสูญเสียทางเศรษฐกิจ รายได้ และทรัพยากรที่เป็นฐานชีวิตของ
ชุมชนที่เกิดขึ้นในขณะนั้นและในอนาคต

๓.ปรับปรุงคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ โดยให้ตัวแทนฝ่ายต่างๆ ของสังคมทำหน้าที่
ในการพิจารณาอนุมัติรายงานการประเมินผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ก่อนการตัดสินใจดำเนิน
โครงการ และทำหน้าที่เป็นผู้จัดการเกี่ยวกับการชดเชยผลกระทบ

๔.แก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๓๕ ให้สอดคล้อง
กับความเป็นจริงและครอบคลุมปัญหาสิ่งแวดล้อมที่รอบด้านมากยิ่งขึ้น รวมถึงการปฏิรูปกฎหมาย และ
ระเบียบเกี่ยวกับการชดเชยผลกระทบ

๕.จัดตั้งและพัฒนาองค์กรบริหารและจัดการลุ่มน้ำ (คณะกรรมการลุ่มน้ำ) ในลักษณะพหุ
ภาคีที่มีตัวแทนส่วนราชการ องค์กรชุมชนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน และผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งในระดับลุ่ม
น้ำขนาดใหญ่ จนถึงลุ่มน้ำขนาดเล็ก โดยเริ่มในลุ่มน้ำที่มีปัญหาก่อน

๖.มีการวางแผนการจัดการลุ่มน้ำ ทั้งในลุ่มน้ำขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ โดยมีคณะกรรมการ
แบบพหุภาคีเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการให้แล้วเสร็จทั่วประเทศ

๒.๓.๒. กลุ่มปัญหาป่าไม้-ที่ดิน

กลุ่มปัญหาป่าไม้-ที่ดิน เหล่านี้เป็นปัญหาที่สืบเนื่อง ยาวนาน มีข้อเรียกร้อง การเจรจา และมติคณะรัฐมนตรีหลายครั้ง (เช่น มติครม. ๒๒ เม.ย. ๒๕๓๙, มติครม. ๑๗, ๒๙ เมษายน ๒๕๔๐) โดยมีหลักการในการแก้ปัญหาที่สำคัญคือ การให้ดำเนินการพิสูจน์สิทธิการครอบครองและการทำประโยชน์ของชาวบ้าน โดยให้มีคณะกรรมการร่วมที่มีตัวแทนจากหลายฝ่าย และไม่ใช่เกณฑ์ภาพถ่ายทางอากาศแต่เพียงอย่างเดียว แต่ให้มีการเดินรังวัดในพื้นที่ การใช้พยานบุคคล ฯลฯ และพิจารณาออกเอกสาร รับรองการครอบครอง การใช้ประโยชน์ตามกรอบกฎหมายและสภาพความเป็นจริง

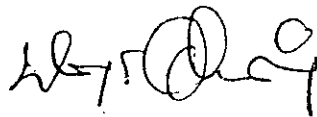
กรณีปัญหาส่วนใหญ่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ แต่ได้หยุดลงเมื่อรัฐบาลฯ พณฯ นายชวน หลีกภัย ได้มีมติครม. ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๑ ยกเลิกมติครม. เดิม ที่ฝ่ายชาวบ้านมักเรียกกันว่า "มติยกเลิกคนอยู่กับป่า" และมีผลสำคัญคือ การพิสูจน์สิทธิต้องใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ อำนาจ การดำเนินการอยู่ที่เจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายเดียว ไม่สามารถดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการร่วม

คณะกรรมการกลางฯ มีข้อเสนอแนะเป็นมาตรการระยะยาวดังต่อไปนี้

๑. ให้รัฐบาลทบทวนมติครม. ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๑ และใช้แนวทางที่ยอมรับให้คนอยู่กับป่า กันแนวเขตที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชาวบ้านออกจากเขตป่าฯ โดยดำเนินการตามมติ ครม. เดิมที่เคยใช้ในการแก้ไขปัญห ทั้ง ๔ กรณี ซึ่งชาวบ้านมีส่วนร่วมในกระบวนการการแก้ไขปัญห

๒. ให้รัฐบาลทบทวนแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในเรื่องการรับรองถึงสิทธิชุมชน การให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการดูแลรักษา การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ตามมาตรา ๔๖ ให้บุคคลสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ตามมาตรา ๕๖ ให้รัฐต้องกำหนดแนวนโยบายของรัฐในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้หลักการที่สำคัญ ๒ ประการ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรต้องดำเนินไปตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามมาตรา ๗๙

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการตามความเห็น และข้อเสนอแนะของคณะกรรมการกลางฯ

(นายบัณฑิต อ่อนดำ)

ประธานคณะกรรมการกลางเพื่อแก้ไขปัญหาของสมาชิกคนจน

ข้อเสนอด้านมาตรการระยะยาว

คณะกรรมการกลางฯ เห็นว่า ปัญหา สาเหตุในกรณีปัญหาสมัชชาคนจน เป็นปัญหาที่ซับซ้อน และมีลักษณะเป็นปัญหาในเชิงโครงสร้าง ทั้งในด้านหลักการ วิธีคิด และในระดับนโยบาย กฎหมาย ดังนั้น เพื่อการแก้ไขปัญหาระยะยาวจึงเสนอมาตรการแก้ปัญหาระยะยาวของกลุ่มปัญหาเขื่อน และกลุ่มปัญหาป่าไม้-ที่ดิน ดังต่อไปนี้

๑. กลุ่มปัญหาเขื่อน๑.๑ หลักการร่วม

การแก้ปัญหาระยะยาวต้องพิจารณา "หลักการร่วม" ที่เกี่ยวกับการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและทางสังคมก่อนและหลังการดำเนินการโครงการ เกี่ยวกับเรื่องค่าชดเชย หรือค่าทดแทนความเสียหาย การอพยพโยกย้ายผู้ได้รับผลกระทบ การฟื้นฟูวิถีชีวิตของชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อมทรัพยากร ด้านวัฒนธรรม ด้านอาชีพ ฯลฯ ดังต่อไปนี้

๑. ทบทวนการจ่ายค่าชดเชยให้เป็นรายบุคคล ในกรณีทรัพยากรสาธารณะที่ชุมชนท้องถิ่นใช้ร่วมกัน โดยที่การชดเชยดังกล่าว ต้องคำนึงถึงการทำให้ผู้รับผลกระทบมีวิถีการดำรงชีวิตใกล้เคียงกับที่เคยเป็นอยู่แต่เดิมมากที่สุด

๒. จ่ายค่าชดเชยให้เหมาะสมกับการสูญเสียที่เกิดขึ้นกับประชาชนจนเกิดความพอใจในระดับหนึ่ง ก่อนการดำเนินการใช้ประโยชน์จากเขื่อน (ก่อนการกักเก็บน้ำ)

๓. งานจัดตั้งถิ่นฐานหรือที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบ หากมีจะต้องดำเนินการควบคู่กันไปหรือก่อนที่จะดำเนินการก่อสร้างโครงการนั้น

๔. การอพยพโยกย้ายจะต้องทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านใกล้เคียงของเดิมมากที่สุด พร้อมทั้งให้หลักประกันทางอาชีพและดูแลความเป็นอยู่ของชุมชนที่ได้รับผลกระทบ โดยการแก้ปัญหาให้กับทั้งชุมชน ไม่ใช่มองแยกย่อยเป็นปัจเจกชนแต่ละครัวเรือน

๕. การศึกษาผลกระทบก่อนการสร้างเขื่อน จะต้องให้ความสำคัญกับการศึกษา "สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น"

๖. ให้ยุติการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ทุกเขื่อนที่อยู่ในแผน จนกว่าจะมีการกำหนดมาตรการในการศึกษาผลกระทบและความคุ้มค่า และมาตรการในการพิจารณาอนุมัติโครงการที่รอบคอบและเป็นธรรมมากกว่านี้

๗. การฟื้นฟูอาชีพ และวัฒนธรรม ต้องคำนึงถึงความเป็นพื้นที่สาธารณะที่ชุมชนตลอดสองฝั่งลำน้ำใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพราะชุมชนเหล่านี้ได้ปรับตัวเข้ากับระบบนิเวศน์ร่วมกัน และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน มีการสร้าง ประเพณี พิธีกรรม หรือกติกาในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน สิ่งเหล่านี้คือ สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้น การฟื้นฟูอาชีพและวัฒนธรรมจึงต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานเหล่านี้ โดยต้องมีการศึกษาประเมินผลการฟื้นฟูอาชีพและวัฒนธรรมสำหรับเงื่อนไขที่สร้างแล้ว

๘. แก้ปัญหาผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนและสิ่งแวดล้อมเป็นกรณีๆ ไป โดยให้มีการบริหารจัดการโครงการในรูปของคณะกรรมการพหุภาคี ที่ประกอบไปด้วยตัวแทนฝ่ายต่างๆ เพื่อให้การให้ประโยชน์เป็นไปอย่างสอดคล้องและเกื้อหนุนต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

๙. ต้องให้ฝ่ายต่างๆ ของสังคม และผู้มีส่วนได้-ส่วนเสีย (stakeholder) เข้ามามีส่วนร่วมในด้านองค์การบริหารจัดการ และในทุกขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาโครงการ

๑๐. การศึกษาความเหมาะสมของโครงการ (Feasibility Study) ให้คิดต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม และสังคม และแผนการแก้ไขผลกระทบของโครงการ มาคิดคำนวณเป็นต้นทุนของโครงการด้วย

๑.๒ กรณีเงื่อนไขที่ยังไม่สร้าง

๑.๒.๑ ประเด็นการศึกษาผลกระทบ

๑.๒.๑.๑ หลักการ

-ต้องยกระดับการประเมินผลกระทบด้านสังคม (Social Impact Assessment: SIA) ให้มีฐานะเท่าเทียมกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) โดยอาจแยกการศึกษาผลกระทบด้านสังคมออกมาเป็นการศึกษาเฉพาะอีกด้านหนึ่ง

-การศึกษาความเหมาะสมของโครงการ (Feasibility Study) ให้คิดต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม และแผนการแก้ไขผลกระทบของโครงการ มาคิดคำนวณเป็นต้นทุนของโครงการด้วย

-ในเรื่องเกี่ยวกับราษฎรที่ได้รับผลกระทบ จะต้องศึกษาให้มีทางเลือกในหลายแนวทางด้วยกัน โดยเน้นถึงสภาพทางสังคมและมานุษยวิทยา ความคงอยู่ในสังคม ชนบทธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต และให้มีคุณภาพของชีวิตที่ดีขึ้น โดยมองในรูปของชุมชน ไม่ใช่แยกย่อยเป็นปัจเจกชนแต่ละครัวเรือน

-ให้มีการศึกษาผลกระทบเบื้องต้นในโครงการพัฒนาแหล่งน้ำทุกประเภทที่ไม่อยู่ในข่ายต้องดำเนินการตามกฎหมาย

-ควรให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศน์ และทรัพยากรที่มีผลต่อวิถีชีวิตของชุมชน ไม่ใช่ประเมินผลเชิงมูลค่าทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว เช่น กรณีผลกระทบของการ

ประมงในลำน้ำหรือในท้องทุ่งในฤดูน้ำหลาก ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในระบบเศรษฐกิจชุมชนและวิถีชีวิตพื้นบ้าน

-กำหนดมาตรการในการศึกษาความคุ้มค่าและผลกระทบของโครงการสร้างเขื่อน โดยให้มีการศึกษาจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาของท้องถิ่น เพื่อเป็นการเปรียบเทียบ และตรวจสอบ

-ให้ประชาชนโดยเฉพาะผู้ที่ได้รับผลกระทบมีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษา ประเมินผลกระทบในทุกขั้นตอน และให้มีการเผยแพร่รายงานการศึกษาผลกระทบแก่ประชาชน

๑.๒.๑.๒ วิธีการและกระบวนการ

-ให้การศึกษาและการพิจารณาผลกระทบเป็นหน้าที่ขององค์กรตามข้อเสนอ ในข้อ

๑.๒.๔

-ให้การศึกษาประเมินผลกระทบประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

- ชี้แจงโครงการแก่ประชาชน
- ศึกษาผลกระทบเบื้องต้น
- จัดทำขอบเขตการศึกษา (Term of Reference: TOR)
- ศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ (Feasibility Study: FS)
- ศึกษาประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (EIA) และผลกระทบทางสังคม (SIA) ของโครงการ
- การพิจารณารายงานผลกระทบ

-จัดให้มีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและความเห็นในทุกขั้นตอนของการศึกษา ทั้งนี้ต้องให้ประชาชนผู้รับผลกระทบมีส่วนร่วมในการนี้ด้วย

-การศึกษามลกระทบต้องให้ความสำคัญกับการเก็บข้อมูลในพื้นที่จริงเป็นลำดับแรก

๑.๒.๒ ประเด็นด้านการประเมินและการชดเชยผลกระทบ

๑.๒.๒.๑ หลักการ

การชดเชยผลกระทบต้องครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงและคำนึงถึงการใช้อย่างไรจึงเป็นสำคัญ หมายความว่าหากโครงการใดมีผลทำให้ทรัพยากรที่ประชาชนใช้ประโยชน์ลดลงหรือสูญเสียไป ก็ต้องชดเชยความสูญเสียนั้น

๑.๒.๒.๒ วิธีการและกระบวนการ

-ให้มีการชดเชยความเสียหายทั้งในรูปตัวเงินและการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบอื่น เช่น การชดเชยในรูปกองทุนชุมชน

-การคำนวณราคาค่าชดเชยต้องคำนึงถึงประเด็นสำคัญต่อไปนี้

- การสูญเสียการใช้ประโยชน์ (ราคาทรัพย์สิน, ราคาผลิตผล, รายได้จากการประกอบอาชีพ, มูลค่าการพึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่นที่ไม่ต้องซื้อหา เช่น อาหาร เครื่องมือเครื่องใช้ ยา สมุนไพร และอื่นๆ ที่ประเมินได้ในปัจจุบัน)
- ค่าการสูญเสียมูลค่าที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (มูลค่าผลิตผล, รายได้จากการประกอบอาชีพ, มูลค่าการพึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่นที่ไม่ต้องซื้อหา ฯลฯ ซึ่งจะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไปเรื่อยๆ หากไม่มีโครงการ)
- ค่าชดเชยการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต (มูลค่าการเสียสละเพื่อส่วนรวม, รายได้ที่จะได้ในระหว่างการปรับเปลี่ยนชีวิตสู่สภาพแวดล้อมใหม่)

-กรณีมีการอพยพโยกย้ายผู้ได้รับผลกระทบ เจ้าของโครงการต้องมีแผนการที่ชัดเจน และต้องจัดหาพื้นที่รองรับที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพ อันไม่ทำให้คุณภาพชีวิตด้อยไปกว่าที่เป็นอยู่เดิม ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามความเห็นของผู้รับผลกระทบ

-ให้ตั้งกองทุนประกันความเสียหาย เพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาลผลกระทบ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตภายหลังการเปิดดำเนินโครงการ

๑.๒.๓ ประเด็นด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

-กำหนดให้เจ้าของโครงการต้องชี้แจงข้อมูลแก่ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบ ตั้งแต่เริ่มคิดโครงการ และให้จัดเวทีระดมความคิดเห็นจากประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ

-ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำและพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและรายงานการประเมินผลกระทบด้านสังคมทุกขั้นตอน (ขั้นตอนที่ ๑ ก่อนทำ EIA ขั้นตอนที่ ๒ ระหว่างทำ EIA ขั้นตอนที่ ๓ การพิจารณาอนุมัติรายงาน EIA ขั้นตอนที่ ๔ หลังการพิจารณาอนุมัติ) โดยอาจจัดแสดงความเห็นในรูปของการจัดรับฟังความคิดเห็นหรือการจัดประชาพิจารณ์คู่ขนานกับกระบวนการศึกษาผลกระทบ

-การมีส่วนร่วมในการชดเชยผลกระทบ ประชาชนผู้รับผลกระทบจะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการชดเชยผลกระทบในทุกขั้นตอน ทั้งในการสำรวจประเมินความเสียหาย การประเมินราคาค่าชดเชย และการจ่ายค่าชดเชย โดยการมีส่วนร่วมในกลไกและกระบวนการสำรวจประเมินความเสียหาย เช่น คณะกรรมการต่างๆ ที่ตั้งขึ้นเพื่อการดังกล่าวต้องมียोगค์ประกอบที่มาจากประชาชนผู้รับผลกระทบ หรือผู้แทนประชาชนผู้รับผลกระทบแต่งตั้งขึ้นไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง

๑.๒.๔ ประเด็นด้านองค์การบริหารจัดการ

-หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสังคม ต้องไม่ใช่หน่วยงานที่จะก่อสร้างโครงการนั้น อย่างเช่น มอบให้สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม(สผ.) ดำเนินการโดย

ต้องมีตัวแทนของชาวบ้านในพื้นที่ และองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าร่วมเป็นกรรมการกำกับด้วย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสถาบันการศึกษาในส่วนภูมิภาคนั้นๆร่วมเป็นคณะที่มงานศึกษา

-ในโครงการที่มีผลกระทบค่อนข้างจะรุนแรง ควรให้มีหน่วยงานกลางหรือองค์กรซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม ทำหน้าที่ในการศึกษาและจัดทำรายงาน ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และรายงานประเมินผลกระทบด้านสังคม โดยอาจเป็นในรูปหน่วยงานหรือคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นศึกษาเป็นกรณีๆ ไป เพื่อเป็นการศึกษาเปรียบเทียบกับการศึกษาที่ได้ดำเนินการตามปกติ

-ปรับปรุงองค์ประกอบคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ โดยให้ตัวแทนฝ่ายต่างๆ ของสังคม ทำหน้าที่ในการพิจารณาอนุมัติรายงานการประเมินผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ก่อนการตัดสินใจดำเนินโครงการ และทำหน้าที่เป็นผู้จัดการเกี่ยวกับการชดเชยผลกระทบ

๑.๒.๕ ข้อเสนอด้านกฎหมาย และนโยบาย

-แก้ไขปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๓๕ ให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและครอบคลุมปัญหาสิ่งแวดล้อมที่รอบด้านมากขึ้น

-ให้มีการปฏิรูปกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการชดเชยผลกระทบ เพื่อให้การชดเชยครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงและมีความเป็นธรรมมากที่สุด

-ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายน้ำให้ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต

-หากอนุมัติให้มีการก่อสร้างโครงการ จะต้องอนุมัติงบประมาณในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป

-กรณีโครงการแหล่งน้ำขนาดกลางและเล็ก ต้องมีกระบวนการให้ข้อมูลที่แท้จริงแก่ประชาชน ก่อนการตัดสินใจสร้างโครงการ โดยอาจนำขั้นตอนการศึกษาผลกระทบเบื้องต้นในกระบวนการประเมินผลกระทบมาประยุกต์ใช้ ให้ประชาชนในชุมชนหรือผู้รับผลกระทบมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการ ให้ผู้รับผลกระทบมีส่วนร่วมในการประเมินความเสียหายและการชดเชยผลกระทบในทุกขั้นตอน และมีการกระจายอำนาจการพิจารณาตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการหรือไม่ให้องค์กรท้องถิ่น โดยอาจจะเป็นในรูปของคณะกรรมการลุ่มน้ำ ในระดับต่างๆ

-กำหนดให้มีค่าชดเชยและค่าเสียโอกาส สำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็ก ร่วมไปกับการกำหนดทางเลือกหรืออันดับความสำคัญในการพิจารณาโครงการ หากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากทั้งในรูปของการมอบที่ดินหรือร่วมทุน ให้พิจารณาอยู่ในอันดับต้นๆ ของการอนุมัติโครงการ พร้อมกับกำหนดเงื่อนไขว่า โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กจะต้องมาจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชน หรือมอบให้เป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพิจารณาตัดสินใจ และดำเนินการ

๑.๓ กลุ่มเขื่อนที่สร้างแล้ว

๑. ให้ทำการประเมินผลโครงการ (Post Project EIA) เป็นการประเมินในลักษณะการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ที่พิจารณาทั้งทางด้านเศรษฐศาสตร์ วิศวกรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม พร้อมกับกำหนดมาตรการและวิธีการแก้ไข โดยใช้หลักการและวิธีการตามข้อเสนอเรื่องการศึกษาผลกระทบในเขื่อนที่ยังไม่ได้ดำเนินการก่อสร้าง

๒. จากผลการดำเนินการในข้อ๑. ให้กำหนดแผนงานและมาตรการเพื่อดำเนินการฟื้นฟูทรัพยากร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสภาพความเป็นอยู่ของผู้รับผลกระทบจากโครงการสร้างเขื่อน หากผลการศึกษาดังกล่าวยืนยันว่าผู้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนมีสภาพความเป็นอยู่แย่กว่าที่เคยเป็นอยู่เดิมก่อนการสร้างเขื่อน ทั้งนี้เป็นไปตามสภาพความสูญเสียที่เกิดขึ้นจริง และอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

๓. โครงการใดที่ผลการประเมินออกมาในทางลบมากๆ อาจจะพิจารณาให้ยกเลิกโครงการนั้น และหากโครงการใดไม่ได้รับผลประโยชน์ตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ให้กำหนดมาตรการและการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

๔. ให้มาตรการตามข้อเสนอข้างต้นเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการตามกฎหมาย

๑.๔ ข้อเสนอต่อการศึกษาวิจัยและแผนงานในอนาคต

๑. ให้มีการศึกษาขั้นตอนและวิธีการให้มีโครงการก่อสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

๒. ให้มีการศึกษารูปแบบหรือพัฒนาระบบการศึกษาและพิจารณาตัดสินใจ โดยให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การขอให้มีโครงการ จนถึง การก่อสร้างและใช้ประโยชน์จากโครงการ

๓. ให้มีการศึกษาปรับปรุงกรอบวิธีการ และเกณฑ์มาตรฐานในการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA)

๔. ให้มีการศึกษาถึงความจำเป็นและรูปแบบของการก่อสร้างบันไดปลาโจน ที่เหมาะสมสำหรับพันธุ์ปลาชนิดต่างๆ ในประเทศไทย โดยพิจารณาถึงรายละเอียดด้านชีวประวัติและพฤติกรรมของปลา วิศวกรรม เศรษฐศาสตร์และสังคม

๕. ให้มีการจัดการบริหารโครงการในรูปของ คณะกรรมการบริหารเขื่อนแบบพหุภาคี ที่ประกอบด้วยตัวแทนองค์กรชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้การใช้ประโยชน์เป็นไปอย่างสอดคล้องและเกื้อหนุนต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น

๖. ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำมูล โดยเฉพาะในเขตลุ่มน้ำมูลตอนล่าง โดยอาจอาศัย โครงการศึกษาที่กำลังดำเนินการอยู่เป็นฐานข้อมูล เช่น โครงการ THAILAND-CAPACITY BUILDING IN THE WATER RESOURCES SECTOR ที่ได้รับสนับสนุนจากธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย ภายใต้การประสานงานของสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทช.)

๗. ให้มีการวางแผนการจัดการลุ่มน้ำของประเทศ โดยแบ่งเป็นแผนการจัดการลุ่มน้ำขนาดเล็ก (ประมาณ ๑,๕๐๐ ลุ่มน้ำ) ลุ่มน้ำขนาดกลาง (ประมาณ ๑๕๐ ลุ่มน้ำ) และลุ่มน้ำขนาดใหญ่ (๒๕ ลุ่มน้ำ) ตามลำดับ โดยให้มีคณะกรรมการลุ่มน้ำเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ

๘. จัดตั้งและทำการพัฒนาองค์กรบริหารจัดการลุ่มน้ำ (คณะกรรมการลุ่มน้ำ) ทั้งในระดับลุ่มน้ำขนาดใหญ่จนถึงลุ่มน้ำขนาดเล็กให้เข้มแข็ง โดยเริ่มในลุ่มน้ำที่มีปัญหาก่อน คณะกรรมการลุ่มน้ำจะเป็นองค์กรที่จะกำหนดนโยบาย ประสานงาน ติดตามและ ร่วมตัดสินใจ ในงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา บริหาร และจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งในด้านการจัดหาหรือการก่อสร้างแหล่งน้ำใหม่ การจัดสรรแบ่งปันน้ำที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การดูแลรักษาและอนุรักษ์ต้นน้ำลำธารและแหล่งน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง การบริหารจัดการเกี่ยวกับน้ำท่วม รวมถึงน้ำเน่าเสีย ทั้งนี้ องค์กรชุมชนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน และผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนประชาชนในลุ่มน้ำนั้นจะต้องเข้ามามีบทบาท เป็นกรรมการอยู่ในคณะกรรมการลุ่มน้ำในสัดส่วนที่เหมาะสม ทั้งนี้ ควรลดบทบาทของหน่วยงานของรัฐ ให้ทำงานในลักษณะหน่วยงานให้บริการมากขึ้น

๒ กลุ่มปัญหาป่าไม้-ที่ดิน

๒.๑ ประมวลข้อเท็จจริง

๒.๑.๑ ปัญหาหลักการของมติครม. ๓๐ มี.ย.๒๕๔๑

กลุ่มปัญหาป่าไม้-ที่ดิน เหล่านี้เป็นปัญหาที่สืบเนื่องมีข้อเรียกร้อง การเจรจา และมติคณะรัฐมนตรีหลายครั้ง (เช่น มติ ครม. ๒๒ เม.ย.๒๕๓๙, มติ ครม. ๑๗ และ ๒๙ เมษายน ๒๕๔๐) โดยมีหลักการในการแก้ปัญหาที่สำคัญคือ

๑. ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการดำเนินการพิสูจน์สิทธิการครอบครองและการทำประโยชน์ของชาวบ้าน โดยหลักเกณฑ์ในการพิสูจน์ไม่ใช่เกณฑ์ภาพถ่ายทางอากาศของกรมแผนที่ทหารแต่เพียงอย่างเดียว โดยให้มีการเดินรังวัดในพื้นที่ การใช้พยานบุคคล ฯลฯ และพิจารณาออกเอกสารรับรองการครอบครอง การใช้ประโยชน์ตามกรอบกฎหมายและสภาพความเป็นจริง

๒. ให้มีคณะกรรมการร่วมที่มีตัวแทนจากหลายฝ่าย โดยกำหนดให้แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างราชการกับราษฎรในสัดส่วนที่เท่ากันทั้งสองฝ่ายเข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหา

มติกรม. ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๑ ยกเลิกหลักการดังกล่าว จึงทำให้การแก้ไขปัญหาน้ำป่าไม้ที่ดินกรณีต่างๆ เหล่านี้ไม่สามารถหาข้อยุติได้

๒.๑.๒ ความไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมโดยให้ประชาชน ชุมชนท้องถิ่น เข้ามีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ร่วมดูแลรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติดิน น้ำ ป่า

ดังปรากฏในหมวดแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐ มาตรา ๗๖ กำหนดให้ รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ และมาตรา ๗๙ กำหนดให้รัฐต้องกำหนดแนวนโยบายของรัฐในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักการที่สำคัญ ๒ ประการ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรต้องดำเนินไปตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน

หมวดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทย มาตรา ๔๖ กำหนดให้ชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิในการจัดการและใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มาตรา ๕๖ ที่กำหนดไว้ว่า สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและควมหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพออยู่ได้อย่างปกติ

๒.๑.๓ กฎหมายป่าไม้ที่ไม่สอดคล้องรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งมีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยตรง ๔ ฉบับ คือ พ.ร.บ. ป่าไม้ พ.ศ. ๒๕๔๔, พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔, พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗, และ พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ แนวทางการจัดการทรัพยากรภายใต้กฎหมายดังกล่าวนี้ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชนอย่างกว้างขวาง

กฎหมายดังกล่าวนี้ เมื่อพิจารณาภายในกรอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งได้กำหนดหลักการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใหม่ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะที่ยั่งยืน กฎหมายป่าไม้จึงมีบทบัญญัติที่ขัดขวางหรือไม่เอื้อต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ตามแนวทางของรัฐธรรมนูญ

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

คณะกรรมการกลางฯ จึงมีข้อเสนอแนะเป็นมาตรการระยะยาวต่อกรณีกลุ่ม
ปัญหาป่าไม้ที่ดิน ดังต่อไปนี้

๑. ให้รัฐบาลทบทวนมติกรม. ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๑ และใช้แนวทางที่ชาวบ้าน
มีส่วนร่วม กันแนวเขตที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชาวบ้านออกจากเขตป่าฯ โดยดำเนินการตามมติ กรม.
เดิมที่เป็นหลักเกณฑ์ร่วมระหว่างฝ่ายราชการกับชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาทั้ง 4 กรณี

๒. ให้ทบทวนแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ ทั้ง ๔ ฉบับ ให้สอดคล้อง
กับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ในเรื่องการรับรองถึงสิทธิชุมชน การให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแล
รักษา การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ
